

Nr 243.

Av herr **Gärde**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till hovrätterna, häradsrätterna och vattendomstolarna.*

I propositionen nr 198 till innevarande års riksdag angående vissa anslag till hovrätterna, häradsrätterna och vattendomstolarna uttalar föredragande departementschefen (sid. 15), att starka skäl otvivelaktigt tala för en förändring till ordinarie tjänster av befattningarna såsom ordförande å division i hovrätt. Med hänsyn till vad som anförts i årets statsverksproposition rörande lönespörsmålets behandling i nuvarande ekonomiska läge (inkomsterna sid. 18; För flera huvudtitlar gemensamma frågor sid. 2) finner sig departementschefen emellertid icke kunna förorda framläggande av förslag härutinnan till årets riksdag.

Ordförande å hovrättsdivision åtnjuter för närvarande, utöver lön såsom hovrättsråd enligt lönegraden A 30, särskilt arvode med 2 500 kronor per år. Arvodet till den divisionsordförande i Svea hovrätt, som tillika är ordförande i krigshovrätten, utgår med 3 000 kronor.

Frågan om lönereglering för hovrättsråden har varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet vid upprepade tillfällen under de senaste decennierna och, vad särskilt ordförandebefattningarna angår, senast vid 1928 och 1937 års riksdagar. Genom beslut av förstnämnda riksdag (skrivelse nr 293, sid. 4—5) höjdes de särskilda arvoden för divisionsordförandena från 500 kronor till 1 500 kronor. Denna arvodesökning gällde från och med den 1 juli 1928, vilken dag de av 1928 års riksdag antagna reglerna angående viss förberedande prövning i besvärsmål trädde i kraft. I statsverkspropositionen till 1937 års riksdag (andra huvudtiteln, sid. 26—33) föreslogs höjning av de till divisionsordförandena utgående arvoden med 1 000 kronor. Föredragande departementschefen anförde därvid bl. a.:

»Efter genomförande av detta förslag bör vid meddelande av ordförandeförordnanden tillses, att för befattningarna utväljas sådana hovrättsråd, som besitta för ordförandebefattningen nödig, framstående skicklighet och jämväl i övrigt äga sådana egenskaper, att de kunna antagas skola komma att på ett i allo tillfredsställande sätt fylla de stora krav som, ej minst efter genomförandet av den nya lagstiftningen angående muntliga förhör, måste ställas på ordföranden å en hovrättsdivision. Då hovrättsråd avgår, bör, om förhållandena därtill giva anledning, beaktas den möjlighet som

kan finnas att såsom efterträdare förvärva någon som är skickad att jämväl tjänstgöra såsom divisionsordförande.

Såsom förut anförts, har under senare år en ökning inträtt i divisionsordförandens uppgifter, och en ytterligare utveckling i denna riktning är att emotse som en följd av den nya lagstiftningen angående muntliga förhör. Det synes därför lämpligt att, *i likhet med vad i allmänhet gäller om chefsbefattningar*, förordnande meddelas å ordförandebefattningarna, utan att förslag därtill avgivits. Förslag synes ej heller böra förekomma, då förordnande skall meddelas av vice ordförande. Ur arbetsordningarna för de tre äldre hovrätterna bör alltså utgå vad nu stadgas därom att presidenten, samtidigt med att han hos Kungl. Maj:t gör anmälan om ledighet å ordförande- eller vice ordförandebefattning, skall avgiva förslag till förordnandet.»

Riksdagen biföll det i propositionen innefattade förslaget (skrivelse nr 2, sid. 5 och 6). Bestämmelsen om presidenternas förslagsrätt vid ledighet å ordförandebefattningen har därefter utmönstrats ur arbetsordningarna för de tre äldre hovrätterna.

Departementschefens motivering borde enligt mitt förmenande följdriktigt hava utmynnat i ett förslag om ifrågavarande befattningars förändring till ordinarie tjänster med placering i den för chefsbefattningar gällande löneplanen.

1939 års tjänsteförteckningsakkunniga hava härefter i ett den 18 juni 1942 avgivet betänkande angående revision av tjänsteförteckningen i vad avser allmänna civilförvaltningen, andra delen (statens offentl. utredningar 1942: 30 sid. 139) framlagt förslag om förändring av divisionsordförandenas befattningar till ordinarie tjänster i lönegraden A 34. Genom denna lönegradsflyttning skulle arvoden å 2 500 kronor anses evalverade och följaktligen bortfalla, varemot till den divisionsordförande i Svea hovrätt, som tillika är ordförande i krigshovrätten, skulle utgå särskilt arvode å 500 kronor. Enär skillnaden i lönebeloppen mellan 30 lönegradens löneklasser och motsvarande löneklasser i 34 lönegraden utgör i runt tal 2 000 kronor, skulle detta medföra en sänkning av det samlade lönebeloppet. De sakkunniga förmena emellertid, att en sådan sänkning finge anses uppvägd därav, att en tilläggsförmån, som ej vore befattningshavaren garanterad, överfördes till fast lön, varmed följde rätt till förbättrade pensionsförmåner.

I inhämtat yttrande över de sakkunnigas förslag har Svea hovrätt förordat, att åt ordförandeposterna bereddtes karaktär av ordinarie tjänster i lönegraden B 2, men uttalat, att därest de sakkunnigas förslag om placering i lönegraden A 34 skulle vinna Kungl. Maj:ts bifall, hovrätten förordade att med en sådan löneställning borde förknippas rätt till arvode med minst 500 kronor. Liknande synpunkter ha uttalats av Göta hovrätt

och hovrätten över Skåne och Blekinge. Hovrätten för Övre Norrland delar de sakkunnigas uppfattning att befattningarna såsom divisionsordförande böra förändras till ordinarie tjänster men förordar en lön av omkring 19 000 kronor, vilken bör fastställas genom särskild bestämmelse utom löneplanerna.

Redan enligt gällande rättegångsordning ställas å divisionsordförandena stora krav i fråga om skicklighet och erfarenhet. Dessa krav komma att ökas vid den nya rättegångsbalkens ikraftträdande, då förhandlingarna i hovrätterna i regel bliva muntliga och ordförandena komma att leda förhandlingarna i flertalet mål. Det synes därför angeläget, att ordförandekåren redan nu så organiseras, att den kan fylla de krav, som den nya rättegångsordningen kommer att ställa på densamma. En tillfredsställande rekrytering av ordförandekåren kan ej vinnas, om kåren icke erhåller såväl en högre tjänsteställning som en däremot svarande avlöning. Med den löneställning, som de sakkunniga föreslagit, torde rekryteringen av dessa befattningar komma att begränsas till tidigare innehavare av hovrättsrådstjänster. Enligt min mening böra emellertid ordförandeposternas innehavare utväljas ur en väsentligt vidare krets. Till dessa poster böra sålunda ifrågakomma även förtjänta underrättsdomare. Med hänsyn till vikten av ifrågavarande befattningar kan det knappast överensstämman med deras oberoende ställning, att de tillsätts på förordnande, utan de böra av principiella skäl vara fullmaktstjänster. Såsom flertalet av hovrätterna anfört, böra de placeras i löneplan B, i vilken härads hövdingar och vattenrättsdomare hava placerats. Detta är av betydelse särskilt med hänsyn till rätten till pension. Då ordförandebefattningarna i varje särskilt fall böra besättas med den för posten mest lämplige och då härads hövdingarna inplacerats i lönegraden B 2 med en lägsta lön av 16 000 kronor, synes det uppenbart, att ordförandebefattningarna icke kunna stå sig i konkurrensen, om de icke placeras i lönegraden B 2.

Ett stärkande av hovrätternas ställning är även ur statsekonomisk synpunkt av betydelse, då därav i hög grad beror den omfattning, i vilken målen fullföljas till högsta domstolen. För begränsning av högsta domstolens arbetsbörda ha i såväl gällande lag som i nya rättegångsbalken särskilda anordningar måst vidtagas. Dessa anordningar vila på den förutsättningen att hovrätternas rättsskipning äger en hög grad av tillförlitlighet. Det är ock endast under denna förutsättning, som en sådan begränsning i fullföljdrätten kan anses motsvara sitt syfte och i längden kan upprätthållas.

I detta sammanhang må erinras om följande uttalande av departementschefen i propositionen nr 80 till 1931 års riksdag (sid. 141) angående huvudgrunderna för en rättegångsreform:

»Att ordförande- och viceordförandeposterna å hovrätternas avdelningar

böra bli sluttjänster synes ur olika synpunkter önskvärt. Däremot torde det vid utarbetande av löneplan böra övervägas, huruvida icke skäl föreligga för en sådan läggning av densamma, å ena sidan att häradshövdingbeställningarna liksom ordförandeplatserna i rådhusrätterna bli lokande för de yngre hovrättsledamöterna samt å den andra att till ordförande- och eventuellt vice ordförandeposterna i hovrätt kunna påräknas sökande ur underrättsordföranden krets. Härigenom skulle vinnas, att å varje hovrättsavdelning förtrogenheten med och traditionerna från underrättsförfarandet alltid skulle vara väl företrädda, på samma gång som vid underrätterna den ökade juridiska skolning, som hovrättsarbetet är ägnat att bibringa, skulle komma till sin rätt.»

Processlagberedningen uttalade i sitt förslag till rättegångsbalk (statens offentl. utredningar 1938:44 sid. 13—14):

»Förslaget förutsätter, att ordförande- och vice ordförandetjänsterna skola utgöra självständiga befattningar med en i förhållande till övriga ledamöter högre ställning och avlöning. För att hovrätterna skola motsvara de stora anspråk, som måste ställas å dessa domstolar, är särskilt angeläget, att för ordförande- och vice ordförandetjänsterna kunna påräknas personer med framstående skicklighet och stor erfarenhet.»

I fråga om den ekonomiska konsekvensen av en placering av ordförandeposterna i lönegraden B 2 må erinras, att i rikets hovrätter finnas sammanlagt femton ordförandebefattningar. De åtta ordförandena i Svea hovrätt uppbära för närvarande en löneinkomst, inklusive det särskilda ordförandearvodet, av 16 000 kronor, motsvarande den för lönegraden B 2 fastställda lönen. Ordförandena i rikets övriga hovrätter åtnjuta med hänsyn till ortsgupperingen något lägre lön än motsvarande befattningshavare i Svea hovrätt. Lönerna för ordförandena i dessa hovrätter skulle, därest ordförandebefattningarna placerades i lönegraden B 2, medföra en omedelbar merutgift för statsverket av allenast 5 400 kronor årligen. Visserligen får statsverket i sinom tid ytterligare vidkännas den kostnadsökning, som föranledes av de större pensioner, som bli en konsekvens av en högre lönegradsplacering, men denna utgift uppväges i någon mån av de ökade pensionsavdrag, som drabba löntagarna genast vid löneregleringens genomförande.

Den omedelbara merkostnaden för statsverket skulle sålunda hänföra sig till hovrätterna utom Stockholm. Ur rekryteringsynpunkt torde det emellertid vara nödvändigt att höja lönerna icke minst för ordförandena i dessa hovrätter.

Jag önskar till sist framhålla, att jag anser det ur rättsskipningens synpunkt och framför allt med hänsyn till rättegångsreformen vara en tvingande nödvändighet, att frågan om divisionsordföranden ställning och avlöning snarast definitivt regleras.

På grund av det anförda hemställas,

att riksdagen i samband med behandlingen av propositionen nr 198 måtte besluta, att befattningarna såsom divisionsordförande i rikets hovrätter förändras till ordinarie tjänster med placering i löneplan B och lönegrad B 2 i civila avlöningsreglementet.

Stockholm den 4 maj 1943.

N. Gärde.
